

gien aquells que no tenien cap eco en aquestes llegendes. En els lèxics o no, el mot era ben conegut en textos de la llengua, amb accs. més o menys diferents d'aquesta però no hi estan sense visible relació. Bàsicament es tracta de la idea de retallar o escapar una cosa deixant-la a la mida que convé, i no més: reduir-la a la mida, podem dir, deixar-la mesurada. Té a vegades aplicació a la vida animal, a vegades a la vegetal.

I és ja el cas del primer passatge literari: sermonejant l'incorregible perquè vol reincidir, a desgrat dels molts fracassos matrimonials, «pardal may fon --- trobat / ja descohat / davall la losa; / l'infant no gosa / tocar lo foc / si qualque poc / l'à ja escalfat; / tu, socarrat, / pelat e sec, / ungles e bec / t'han escatit, / zcuytat, ardit, / ja hi tornaràs?», JRoig (*Spill*, 6607). El *Libre d'Animals de Caçar* del S. XVI i un inventari de 1410 (*AlcM*) mostren que així es feia amb les puntes de les ales dels ocells captius, i amb les ungles i bec dels de presa, car no convenia que fossin massa llargues aquestes parts de llur cos; i això era tan important en la vida senyorial d'aquell temps que hi havia eines i oficials (*escatidors*) destinats a fer-ho més eficaçment, ço que ens dona la data més antiga en la meua documentació: «pro uno *scatidor*, sive arnesis de acullens, in quo eran -xi- pecie ferramenti», doc. rossellonès de 1396 (*InvlC*).

D'altra banda cal *escatir* certs arbres, que no és el mateix que *podar* ni *esporgar*, perquè es tracta sempre d'arbres delicats, especialment l'olivera, i es tracta per tant d'operació d'abast moderat i d'execució tècnica. És un ús, com és natural, donat l'hàbitat de l'arbre, viu sobretot a l'Empordà i Garrotxa (*Cost-Manc.* I, 122), però també del CpTarr. (*BDC* x, 111) i de les terres de Lleida (*DAG.*); i per això cal gent entesa, que no podi excessivament les branques o les arrels mortes, ni ho esporgui desmaniyadament: «vila de Llansà - vila molt alegre! / hi ha un *escatidó* - sempre viu am pena», Milàf (*Romillo*, 288.1, però la versió D substitueix el Llançà empordanès per Caça, força més al Sud); «no fa gayre temps s'hi penjà (a l'arbre) un *escatidor*», Bosch de la Trinxeria (*DAG.*).

El matís de 'reducció a mida' està ben subratllat en una novel·la de Coromines: «ha vist podar un arbre 'en corona de frare'? Allò no és una esporgada per *escatir*: és tallar-li totes les branques i deixar-li el tronc nu; i encara l'arbre no tindrà del seu despulament més que un fatig material, perquè les branques no les sabria estimar; mentre que a mi em llevaren la primera verda fronda de la meua vida, i ni les rels em deixaren» (clama, de dona, l'antiga òrfena desemparada, en *Les Llàgrimes de Sant Llorenç* II, x, p. 140). Damunt el poble de Les Olives de Garrotxa hi ha el *Turó de les Escatides*.

Jo no crec, doncs, que en la història dels principals sentits del mot hi hagi res que ens obligui a aplegar-lo etimològicament amb *escatar*, com vol Moll (*AORBB* II, 30; *AlcM*), identificant-lo amb l'operació dràstica i grollera d'*escatar* «llevar les escates, netejar d'escates un peix»: semànticament això no és compa-

tible amb el sentit primer d'apreuar, investigar, dilucidar un afer', ni el matís d'operació delicada i tècnica hi està gaire d'acord en el segon: allí es tracta de llevar sutzura, crosta, escata, en un mot cosa superposada; tampoc no es veu per què d'un substantiu en -a s'havia de derivar, des de temps remots, un verb en -ir, quan ja se n'havia tret el verb en -ar, i molt menys que això pugui classificar-se dins la mecànica casella de «canvi de conjugació»; ni es comprèn com entre aqueixos «bessons» en -ar/-ir es trobaria des del principi un tan gran hiatus en la semàntica i en l'ambient social dels mots; l'àrea geogràfica és també diferent des del principi, car allò es troba tant o més en terres occitanes i fins cisalpines, mentre que açò potser no va passar mai dels Pirineus.¹

En canvi es manté bé la teoria (que ja vaig suggerir en el *DCEC* II, 344-8, cspt. a la llarga nota 11), que el nostre *escatir* presenta en forma nua el mot germànic que, en forma ampliada, ha donat *escatimar* (veg. *ESCAMNAR*), o sigui el germ. *SKATTJAN* (idea apuntada primer per Vogel, *Neukat. Studien*, 115). En castellà antic el contingut d'aquest verb és tan pròxim al de certes accs. d'*escatir*, que quasi s'hi pot confondre, almenys en alguns casos i derivats. Els casos com «*escatiman* la cuenta de los días» o «quando esta respuesta les oyó non gela *escatimó*» (*Gral. Est.*, cites en el *DCEC*, 345a45) s'acosten molt a l'*escatinyar* d'A. Vives, i tots els nostres 'discutir' queden ben a prop dels castellans doscentistes com «herejes se trabajan de *escatimar* las palabras de J. Cristo e les dan otro entendimiento» (*Partidas*), «engendraron la adversidad e la *escátima* de los pleitos» (*F. Juzgo*), «palavras ditas mui mansamente e fora de toda *escátima*» (*Azurara*, ib., 345b12, 32, 45, en què és realment 'discutir' i res més, llevat del matís de mesquineria o mala voluntat que allà s'oposa al nostre de subtilitat i insistència. Per a d'altres fets romànics i per a la família de *SKATTJAN*, puc referir-me ara a l'article *ESCAMNAR* del present diccionari (especialment els paràgrafs 20è, 24è, 25è i 26è).

Cal ara, però, afegir que en la història de la nostra llengua degué realment produir-se el contacte íntim entre *escatir* i *escatar*, encara que no sigui amb el caràcter genètic que li suposa Moll. Però a la llarga aquest mot influencià el significat de l'altre, atansant-se'l en part. Aquest factor ja degué influir en el sentit d'«esporgar» (per més que fos segons mesura o moderadament), i fou un factor dominant quan es va arribar a 'desbrossar, llevar obra morta, netejar d'excrescències o escrostonaments' (el sentit § 3 que *AlcM* només exemplifica en un autor recent i de segona fila, de 1926), però que realment és viu i acceptat: «calia, naturalment, *escatir*, apartar l'obra morta, habilitar els barris de Ribera ---», «la Diputació (1907) --- escombrades les runes, *escatides* les parets, destruïdes les construccions parasitaries --- ja va rebre el nom de *Palau de la Generalitat*», Coromines (1932, *O. C.*, 1130b; 1937, *Di. i Records* III, 166). Això, però, ens apareix com a secundari dins la història de la llengua.

DERIV.: *Escatinyar* (supra). *Escatit* 'eixerit, molt